

prof. dr hab. Stanisław Zaborniak
Zakład Historii Kultury Fizycznej
Wydział Wychowania Fizycznego
Uniwersytet Rzeszowski

Rzeszów, 20.05.2019

Recenzja pracy doktorskiej mgra Jerzego Nowika
pt. *Kultura fizyczna w województwie białostockim w latach 1944–1975*
wykonanej pod kierunkiem dr hab. Artura Pasko prof. Uniwersytetu
w Białymstoku i promotora pomocniczego dr Teresy Drozdek-Małolepszej
Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej
w Gorzowie Wielkopolskim

Przedstawiona do recenzji praca doktorska mgra Jerzego Nowika pt.: *Kultura fizyczna w województwie białostockim w latach 1944–1975* to obszerne studium historyczne ukazujące wyniki badań, które wpisują się w dokumentowanie ewolucji szeroko pojętej kultury fizycznej obejmującej zasięgiem tereny województwa białostockiego w latach 1944–1975. Oddana do recenzji dysertacja ogółem liczy 484 strony. W wyniku dostępnych źródeł autor dysertacji doktorskiej opracował działy wchodzące w skład szeroko pojętej kultury fizycznej w tym: sport, wychowanie fizyczne, rekreację, turystykę, rehabilitację ruchową oraz sport osób niepełnosprawnych. Opracowanie należy do grupy prac doktorskich dokumentujących działania na rzecz rozwoju wspomnianych składowych kultury fizycznej, jakie miało miejsce na terenie województwa białostockiego, funkcjonującego w rzeczywistości politycznej i organizacyjnej Polski Ludowej w latach 1944–1975. Podobna problematyka tematyczna jak oddana do recenzji praca doktorska mgra J. Nowika obejmująca zakresy czasowe lat 1944–1975, podejmowana była w wielu opracowaniach doktorskich, które swoimi badaniami obejmowały m.in. województwa: bielskie, bialsko-podlaskie, częstochowskie, krośnieńskie, lubelskie, przemyskie, sieradzkie, słupeckie, tarnobrzeskie, rzeszowskie, zamojskie, zielonogórskie i inne. Stąd recenzowane opracowanie wpisuje się w dokumentowanie rozwoju regionalnej kultury fizycznej, wg podziału administracyjnego w Polsce obowiązującego w latach 1944–1975.

Przyjęty dla opracowania temat pracy oraz jej konstrukcja nie budzą większych zastrzeżeń, praca składa się z siedmiu rozdziałów głównych, poprzedzonych wstępem, całość opracowania zamyka:

- mające charakter podsumowania – zakończenie;

- uzupełniające źródłowo narrację – aneksy;
- zgromadzone podstawy źródłowe potwierdzające wiarygodność zamieszczone zostały za pomocą przypisów dolnych, które zestawiono w bibliografii.

Omówienie wykorzystanych źródeł autor zamieścił we wstępie w części metodologicznej. Ze wspomnianego omówienia wynika, że praca powstała w wyniku przeprowadzonej kwerendy źródłowej przeprowadzonej w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, w Archiwum w Białymstoku, a także wykorzystał liczne archiwalia zgromadzone w składnicach akt białostockich organizacji i towarzystw kultury fizycznej w tym m.in. w:

- Wojewódzkiej Federacji Sportu,
- Szkolnym Związku Sportowym,
- Ludowych Zespołach Sportowych,
- Okręgowych Związkach Sportowych, a także skorzystała z materiałów przechowanych w placówkach oświatowych m.in. w:
- Zespole Szkół Handlowo-Ekonomicznych,
- Zespole Szkół Budowlano-Geodezyjnych,
- Zespole Szkół Mechanicznych, VI Liceum Ogólnokształcącym,
- a także w Studium Wychowania Fizycznego Politechniki Białostockiej.

Szereg informacji do udzielenia odpowiedzi na podjęty problem badawczy zostało wykorzystanych z artykułów prasowych zamieszczanych w czasopiśmie o zasięgu ogólnopolskim, w tym w:

- „Kulturze Fizycznej” (1951),
- „Przeglądzie Sportowym” (1945–1975),
- „Sportowiec” (1971)

oraz w prasie lokalnej, tj.:

- „Dziennik Białostocki” (1920, 1933–1937),
- „Nowy Dziennik Białostocki” (1922),
- „Gazeta Grodzieńska” (1931–1932),
- „Życie Białostockie” (1947–1951).

Ważną pod względem metodologicznym i merytorycznym dokumentację stanowią zestawienia zamieszczone w pracy, tj. – mapy, mające charakter dokumentacji statystycznej zestawienie – tabele i ryciny. Istotną wartość informacyjną posiadają zamieszczone w pracy wykazy wykorzystanych skrótów. Dysertacja posiada streszczenia w języku polskim i angielskim, co ułatwia zapoznanie się z zawartością narracyjną opracowania.

Poszczególne części opiniowanej dysertacji autor zamknął konkluzjami mającymi charakter częściowego podsumowania wyników przeprowadzanej analizy źródłowej.

W pracy pojawiły się uchybienia, które autor powinien usunąć lub przekonstruować wytworzoną treść, choćby poprzez zmianę składni zdania.

Do zauważonych uchybień należą:

- we wstępie zabrakło opisu zawartości poszczególnych części pracy,
- najprawdopodobniej podczas wytwarzania narracji przy wymienianiu nazwiska dra Jacka Kulpińskiego zadziałał program komputerowy (wstaw domyślne) i zamienił jego nazwisko na nieprawidłowe Klupiński,
- przygotowana dla pracy jej konstrukcja, tj.: rozdziały i podrozdziały wymagają uzupełnienia o daty dookreślające czasowo omawiany w pracy problem cząstkowy, dotyczy to m.in. tematu rozdziału pierwszego pt.: *Tradycje kultury fizycznej w województwie białostockim w okresie międzywojennym*, należy dodać (1918–1939).

W rozdziale pierwszym, którego temat i narracja (1918–1939) wybiega poza ramy czasowe przyjęte dla opracowania (1944–1975), jego wytworzenie można uznać za zasadne z uwagi, że wprowadza czytelnika w wydarzenia poprzedzające podjęty temat opracowania, które miały miejsce w obrębie podjętego tematu w czasach II Rzeczypospolitej, ale autor winien o tym wspomnieć we wstępie w części metodologicznej omawiającej przyjęte hipotezy i uzyskane tezy, a także zrealizowane i niezrealizowane zamierzone cele, które zaprezentowane zostały w poszczególnych rozdziałach i podrozdziałach pracy.

Wprawdzie autor wspomina o sukcesach lekkoatletycznych braci Luckhauz starszego Edwarda (specjalizującego się w trójskoku) i młodszego Wilhelma (specjalizującego się w rzutach lekkoatletycznych), wśród licznych politycznych faktów, jakie przywołuje autor w treści pracy, w przypisie dysertacji powinien ująć, fakty w formie notki biograficznej informującej o ich niesławnej przeszłości okupacyjnej, związanej z działaniem w latach okupacji w organizacjach hitlerowskich.

Rozdział drugi pt.: *Województwo białostockie w latach 1944–1975, charakterystyka społeczno-polityczna i gospodarcza*, autor poświęcił na opis sytuacji, w jakiej po zakończeniu II wojny światowej rozwijała się kultura fizyczna na Białostocczyźnie. W rozdziale w jego narracji występują następujące uchybienia:

- autor przyjął dla rozdziału zakresy czasowe w *latach 1944–1975*, z którymi zgadza się treść rozdziału II, na s. 51–52/53, by ponownie wrócić do opisu sytuacji politycznej, jaka miała miejsce podczas kampanii II wojny światowej w 1939 r. i w latach okupacji (1939–1944). Takie wytworzenie treści wyklucza przestrzeganie wymaganego w opracowaniach

historycznych, porządku chronologicznego, sugeruję jego uporządkowanie, choćby przez przeniesienie wspomnianej treści na początek rozdziału II oraz uwzględnienie uzasadnienia zmiany w tytule rozdziału ...w latach 1939–1975, we wstępie wyjaśnić tę zmianę (przed oddaniem pracy do druku). Aby zachować podjętą w tytule głównym problematykę kultury fizycznej poddaję pod rozwałę uwzględnienie, przy opisie zakładów pracy działających przy nich klubów sportowych, działalności rekreacyjnej, turystycznej czy innej wypoczynkowej w tym Rad Zakładowych. Rozdział II liczący 12 stron proponuję dołączyć do części metodologicznej zamieszczonej we wstępie.

Dla opisu odbudowy tradycji kultury fizycznej na Białostocczyźnie w latach 1944–1946, w tym reaktywowania kultury fizycznej w obszarach wychowania fizycznego, sportu, rekreacji, turystyki i rehabilitacji ruchowej, autor poświęcił rozdział III pt.: *Okres spontanicznej aktywności w kulturze fizycznej w województwie (1944–1946)* na s. 64–80). Zasadnym wydaje się połączenie rozdziałów III i IV opisujących rekreację z rozdziałem opisującym turystykę, która jest środkiem stosowanym w rekreacji oraz w opisie podjętej oceny problemów kultury fizycznej, w rozdziale III należałoby część od akapitu ...W maju 1945 r., zamkniętego przypisem nr 2, z uwagi na przestrzeganie chronologii czasowej przenieść na s. 65 po przypisie nr 6, a także podjąć wysiłek przeredagowania pozostałej treści rozdziału III uwzględniając wymagania chronologii czasowej.

Pod rozwałę autora i promotora z uwagi na niewielkie różnice, które autor wykorzystał do wytworzenia podziału w spisie treści poddaję propozycję połączenia rozdziałów IV, V i VI, które tak naprawdę opisują tę samą problematykę ewolucji kultury fizycznej w warunkach politycznych PRL, wg wzorów rodem z ZSRR.

Wydzielenie rozdziału VII pt.: *Kultura fizyczna w województwie w latach 1970–1975*, w którym autor poddał rozwój podjętego problemu w wprowadzonym przez ekipę rządzącą w Polsce zapoczątkowanym w 1970 r. przez E. Gierka i kontynuowanym przez kolejnych jego następców, nazywaną okresem „propagandy sukcesu” oprócz licznych „wypaczeń” z uwagi na szereg zmian zwłaszcza w finansowaniu sportu, uznaję za uzasadnione, ale pod rozwałę autora zgłaszam propozycję czasowego rozszerzenia rozdziału (po rekonstrukcji IV) jego treść rozszerzyć, do 1989 r., który zamknąłby opis ewolucji kultury fizycznej w okresie socjalistycznym PRL, co uchroniłoby od pominięcia wydarzeń, jakie miały miejsce w ciągu 9 lat tj. do czasu, kiedy w 1989 r. rozpoczęła się w Polsce transformacja ustrojowa i funkcjonowanie kultury fizycznej na Białostocczyźnie w warunkach politycznych III Rzeczypospolitej.

W tej części opiniowania konstrukcji i zawartości treści dysertacji po jego rekonstrukcji proponuję rozważyć także, przed oddaniem pracy do druku, aby wytworzyć, jako część ostatnią rozdział V, w którym zostałyby omówione wydarzenia w obszarach kultury fizycznej w Polsce w latach 1980–1989, a w części pt.: *Posłowie* przedstawić plany reorganizacji i realizowania planów rozwoju kultury fizycznej na Białostocczyźnie, jakie zgłaszane były przez środowisko NZZS „Solidarność” w nowej rzeczywistości polityczno-gospodarczej, jakie zachodziły w Polsce, co dałoby możliwość ewentualnego podjęcia dalszych badań recenzowanego problemu w kolejnych 30 latach (1989–2019), które minęły.

W swojej pracy autor przed oddaniem jej do druku, za którym się opowiadam powinien wytworzoną treść dysertacji uzupełnić fotografiami mającymi wymiar dokumentacji źródłowej opisywanych faktów.

Monograficzne opracowanie opiniowanej dysertacji (ss. 484) zamykają mające charakter podsumowania zakończenie (ss. 339–343), wartościowe statystycznie aneksy (ss. 344–447), mająca charakter źródłowy bibliografia (ss. 447–465), spisy tabel, rycin i map (466) oraz wykorzystanych skrótów (467–471) oraz streszczenia w języku polskim (ss. 472–478) i w języku angielskim (ss. 479–484).

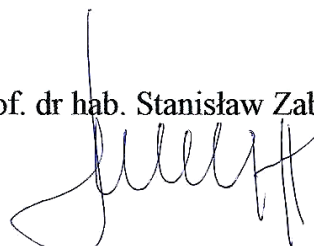
Wśród części zamykających opracowanie zabrakło indeksów nazw geograficznych oraz nazwisk, które autor dysertacji powinien zamieścić przygotowując maszynopis opracowania do druku. Wśród uchybień edytorskich w całej pracy dokonać przeniesienie pojedynczych liter, tzw. twardą spacją, usunąć akapity liniowe oraz dokonać justowania treści przypisów, a także adjustować składnię zdań.

Dysertację mgra Jerzego Nowika, uznaję za kompletną, z nielicznymi uchybieniami niewpływającymi na jej wartość nowatorską i merytoryczną, co pozwala rekomendować aplikującego do naukowego stopnia doktorskiego. Wykazane uchybienia czy usterki są możliwe do korekty, które zarówno wykazano pod kątem sugestii recenzenckich jak i koniecznych procesów wydawniczych w tym adjustacji polonistycznej, co pozwoli na ukazanie się maszynopisu dysertacji w postaci monografii dokumentującej regionalny rozwój kultury fizycznej na Białostocczyźnie.

Po zapoznaniu się z treścią oddanej do zrecenzowania dysertacji stwierdzam, że opracowanie pracy doktorskiej mgra Jerzego Nowika pod promotorstwem dr hab. Artura Pasko prof. Uniwersytetu w Białymstoku oraz przy pomocniczym udziale promotorskim dr Teresy Drozdek-Małołepszej, mimo uwag zamieszczonych w recenzji z punktu widzenia recenzenta spełnia wymagania stawiane przed tego typu opracowaniami i uzyskało pozytywną ocenę. Stanowi istotny wkład do badań w zakresie ewolucji regionalnej kultury

fizycznej w latach 1944–1975 na Białostocczyźnie, czym także wpisuje się w wypełnienie luki w historiografii kultury fizycznej w Polsce. Zgodnie z obowiązującym prawem wnioskuję zatem do Pana Dziekana oraz Wysokiej Rady Zamiejscowego Wydziału Kultury Fizycznej AWF Poznań w Gorzowie Wielkopolskim o wszczęcie dalszych procedur związanych z obroną i publiczną dyskusją nad dysertacją opracowaną przez mgra Jerzego Nowika, którą aplikuje do stopnia doktora nauk o kulturze fizycznej.

Prof. dr hab. Stanisław Zaborniak

A handwritten signature in blue ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke, positioned below the printed name.